УДК 78.072.3(450):784.3(450.721)

DOI 10.34064/khnum2-2106

Ян Фуїнь

ORCID 0000-0002-7942-4695

Харківський національний університет мистецтв імені І. П. Котляревського,
61003, майдан Конституції 11/13, м. Харків, Україна

Феномен *Canzone Napoletana* у дзеркалі науково-критичної думки

АНОТАЦІЯ ■ Ян Фуїнь. Феномен *Canzone Napoletana* у дзеркалі науково-критичної думки. ■ Статтю присвячено питанню сучасних досліджень жанру неаполітанської пісні. Звернення до праць італійських вчених різного профілю дозволяє дійти висновку щодо актуальності даної теми для мистецтвознавства. Вивчення неаполітанської пісні, розпочате у романтичну добу через практичні форми збереження унікального пісенного доробку минулого, отримало продовження у другій половині XX століття в низці етномузичних експедицій та виконавських проєктів. На сьогодні феномен *Canzone Napoletana* визначається через його нерозривні зв'язки із культурним середовищем півдня Італії, через що він виступає носієм традицій, особливого «стилю життя», практик, знань, міфологічних і релігійних вірувань даної місцевості. Розуміння цього факту дозволяє вийти за рамки стереотипних уявлень про неаполітанську пісню, що склалися також і в італійському мистецтвознавчому дискурсі. ■ **Ключові слова:** *Canzone Napoletana*, італійська етномузикологія, D. Carpitella, R. De Simone M. Stazio, P. Avallone.

АННОТАЦИЯ ■ Ян Фуинь. Феномен *Canzone Napoletana* в зеркале научно-критической мысли. ■ Статья посвящена вопросу современных исследований жанра неаполитанской песни. Обращение к трудам итальянских учёных разного профиля доказывает актуальность данной темы для искусствоведения. Изучение неаполитанской песни, начатое в романтическую эпоху через практические формы сохранения уникального песенного наследия прошлого, получило продолжение во второй половине XX века в череде этномузыкальных экспедиций и исполнительских проектов. На сегодня феномен *Canzone Napoletana* определяется через его неразрывные связи с культурной средой юга Италии, из-за чего он выступает вместилищем, традиций, особого «стиля жизни», практик, знаний, мифологических и религиозных верований данной местности. Осознание этого факта позволяет выйти за рамки стереотипных представлений о неаполитанской песне, сложившихся также и в итальянском искусствоведческом дискурсе. ■ **Ключевые слова:** *Canzone Napoletana*, итальянская этномузыкология, D. Carpitella, R. De Simone M. Stazio, P. Avallone.

ABSTRACT ■ Yang Fuyin. The Canzone Napoletana Phenomenon in the reflection of scientific critical thought.

■ **Introduction.** The Neapolitan song is a phenomenon associated with stable patterns of perception. This was a consequence of the popularity of the genre in the field of “light music”, when from the end of the 19th century to the 1970s, other non-pop forms of *Canzone Napoletana* were ousted from the musical context and the minds of listeners. The transfer of interest from authenticity to the field of musical “pop culture” naturally provoked a certain mode of silence in the research environment. Little interest in the study of the genre indicated a lag in scientific and analytical processes in comparison with practical results.

Background. The active studying phase of the South of Italy song tradition falls on the middle of the 20th century and is associated with the activities of a music critic, professor of ethnomusicology Diego Carpitella (1924–1990). This defender of Italian folklore took an active part in ethnographic expeditions and the 1950s discussions, collected more than 5,000 songs, and paid special attention to the music of southern Italy. An important contribution was also made by Roberto De Simone (born 1933) – Italian theater director, composer and ethnomusicologist, founder of Nuova Compagnia di Canto Popolare (from

1967 to the present). Today, the fate of the historical past of Canzone Napoletana appears to be the object of close attention in Italy. This is evidenced by regularly held international conferences dedicated to the stylistics and poetics of Neapolitan song, its historical past, personalities who made a significant contribution to the formation of the genre, as well as monographs of various topics.

Objective of the researching. In Ukrainian and Chinese musicology, the state of elaboration of the information field on the issue of Canzone Napoletana is extremely weak. Therefore, it seems *relevant* to refer to the review of foreign scientific sources. Thus, the *subject of research* in this article is the tradition of scientific and critical understanding of the phenomenon of Neapolitan song, formed at the crossroads of different areas of modern Italian art history. The identification of the leading issues in the coverage of the phenomenon of Canzone Napoletana in the works of modern scientists is the *subject* of this article. The research material, on the one hand, is a song “Te voglio Bene assaje” as an example of commercialization of the genre, on the other hand – a monograph “*La canzone napoletana. Tra memoria e innovazione*” (2013).

Results. The prerequisites for modern scientific thought aimed at studying the musical folklore of the South of Italy first arose in the 19th century. In the context of Romanticism’s interest in folk culture, musicological search was more of a practical nature: collection and recording of the texts of Neapolitan songs, musical notation of samples of spoken creativity. The origin of these processes is investigated in the collective monograph “*La canzone napoletana. Tra memoria e innovazione*” (2013) prepared by historians, sociologists, anthropologists, musicians. They entered a group for the study of Neapolitan song on the initiative by Institute for Studies on the Mediterranean (ISSM, Italy).

Paola Avallone points to the ability of Neapolitan music to sublimate the musical traditions of various Mediterranean peoples, due to contact with the southern regions through geographic, commercial interaction. In Italy itself, the Neapolitan song is already recognized as a cultural phenomenon, the uniqueness of which is surprising against the background of the region’s economic problems, the depletion of its natural resources, and weak state financial support. The study of Neapolitan song at an interdisciplinary level dictates the development of such directions as: *historical, methodological, scientific-analytical, morphological*. The Neapolitan song is inextricably linked with the cultural environment of the southerners, their special “lifestyle”, mythological and religious ideas.

Marialuisa Stazio characterizes the Neapolitan song of the late 19th century as unique because of its strong connection to collective memory. The attitude to the Canzone Napoletana as a certain musical archetype reveals the insufficiency of methods and imperfection of the tools of analysis due to the archaic nature of the origins of the Canzone Napoletana, as well as because of the incompleteness of its evolution from 1824 to 1970. Many of the samples created during this period have many similarities. At the same time, the forms of communication changed: from “flying” leaflets to “compilations” – collections of Neapolitan songs, like “Passatempi musicali” by G. Cottrau; from author’s songs to the involvement of the media in the 20th century, “television festivals of the Neapolitan song”. In the last decade, the Internet resources YouTube, Spotify, Pandora have played a decisive role in promoting the musical product *Musica Napoletana*.

Conclusions. The Neapolitan song is of interest as a cultural and economic phenomenon. It has turned into a “tourist” product, a souvenir, which fully represents the cultural originality of the southern region, acts as a carrier of the cultural code of the nation and the Mediterranean as a whole. The problem of its preservation, as well as of bringing the existing developments in the field of ethnomusicology to a common denominator, giving them a certain integrity, remains urgent. ■ **Key words:** *Canzone Napoletana, Italian ethnomusicology, D. Carpitella, R. De Simone, M. Stazio, P. Avallone.*

Постановка проблеми. Неаполітанська пісня належить до того ряду явищ, стосовно яких склався певний шаблон сприйняття. Цьому значною мірою сприяла безпрецедентна популярність жанру в області «легкої музики»: з кінця XIX ст. і до 1970 років інші форми *Canzone Napoletana*, що не узгоджуються з її «полегшеним» естрадним варіантом, були просто витиснуті з музичної свідомості слухачів. Перенесення вектора зацікавленості з автентичності на специфіку музичної «поп-культури» закономірно спричинило певний режим мовчання і в науково-дослідницькому середовищі. Мала зацікавленість у вивченні жанру вказувала на відставання науково-аналітичних процесів від музичної практики.

Активна фаза вивчення пісенної традиції півдня Італії припадає на середину ХХ ст., будучи пов'язаною з діяльністю музичного критика, професора-етномузикознавця Дієго Карпітелли (1924–1990). У післявоєнній Італії розгорнулася гостра дискусія про масову культуру, в якій Д. Карпітелла став на бік захисників італійського фольклору. Як журналіст та вчений, він брав дієву участь в етнографічних експедиціях, записах італійських народних пісень: з 1952 по 1958 р. він зібрав понад 5000 фольклорних зразків, приділяючи особливу увагу музиці півдня Італії, яку розглядав як принципово «іншу» селянську культуру, котру ще належить відкрити та інтегрувати (Diego Carpitella. *Wikipedia*, 2020). Не можна не сказати і про діяльність Роберто де Сімонє (нар. 1933 р.) – італійського театрального режисера, композитора і етномузикознавця, засновника «Нової компанії популярної пісні» / *Nuova Compagnia di Canto Popolare* (діє від 1967 р.). Обравши своєю метою відродження музичного фольклору Кампанії, як усного, так і письмового, музиканти групи досліджували рідкісні, зникаючі матеріали, які збирали по селах цього району, записували від народних виконавців на фестивалях, ярмарках народної творчості, релігійних урочистостях. Паралельно проводилася робота по вивченню стародавніх архівних матеріалів стосовно особливостей виконання, інструментарію, що використовувався в традиційній музиці Неаполя і Кампанії. 17 альбомів *Nuova Compagnia di Canto Popolare*, видані за 50 з зайвим років, є наочним підтвердженням кропіткої праці та являють собою унікальну антологію музично-поетичної творчості неаполітанського регіону XVII–XIX ст. (Roberto De Simone; *Nuova Compagnia di Canto Popolare. Wikipedia*, 2020).

На сьогоднішній день доля історичного минулого *Canzone Napoletana* постає об'єктом пильної уваги в Італії, про що свідчать регулярні міжнародні конференції, присвячені питанням стилістики і поезики неаполітанської пісні, її історичного минулого, персоналіям, що здійснили значний внесок у становлення жанру, а також різноманітні за тематикою монографії.

Завдання дослідження. Враховуючи ситуацію вкрай слабкої розробленості інформаційного поля з питання *Canzone Napoletana* в українському та китайському музикознавстві, вбачається актуаль-

ним звернутись до огляду іноземних наукових джерел. Таким чином, у якості **об'єкта дослідження** в даній статті виступає традиція науково-критичного осмислення феномену неаполітанської пісні, що сформувалася на перехресті різних напрямків сучасного італійського мистецтвознавства. Виявлення провідної проблематики у висвітленні явища *Canzone Napoletana* в працях сучасних науковців складає **предмет дослідження**.

Матеріалом обрано, з одного боку, пісню «Te voglio Bene assaje» як приклад процесів комерціалізації жанру, з іншого – монографію «*La canzone napoletana. Tra memoria e innovazione*» (2013).

Виклад основного матеріалу. Витоки сучасної наукової думки, спрямованої на вивчення музичного фольклору півдня Італії, сходять до XIX ст. Безумовну художньо-наукову цінність має ряд етнографічних праць того часу з питань народних танців (Філіппо Чіреллі, Анджело де Губернатіс, Джузеппе Пітре, Гаспаро Унгареллі), що були написані в стилі своєї доби: хоча і з певною долею романтизації, але з розумінням широкого культурного контексту і прагненням до диференціації танцювальних видів відповідно до особливостей регіональної лексики. Враховуючи, що танцювальні народні форми, які супроводжуються піснями, були синкретичними по суті, тобто містили, окрім хореографічного, також і музично-поетичний компонент, подібні праці можна вважати певним внеском і у формування музикознавчої думки з питання *Canzone Napoletana*.

У контексті загальної зацікавленості Романтизму явищами народної культури музикознавчі розвідки носили більшою мірою практичний характер: збір і запис текстів неаполітанських пісень, нотна фіксація зразків усної творчості. Першою в цьому напрямку стала збірка «*Passatempi musicali*» Г. Л. Коттрау (1824), до якої увійшли 103 неаполітанські пісні. Більше половини з них були старовинними зразками, що давно закріпилися в народній пісенній практиці. Інші представляли результат композиторської праці самого Г. Л. Коттрау, який писав свої вокальні мініатюри в дусі традиційної *Canzone Napoletana* (Ян Фуїнь, 2020). Саме з даної збірки розпочався процес стрімкого «просування» неаполітанської пісні у системі жанрів романтичної епохи. Наскільки плідним для подальшого розвитку жанру виявилось

створення збірки, красномовно свідчить історія пісні «Te voglio Bene assaje»¹ – однієї з мелодій, під чиїм знаком минуло XIX ст.

Навколо її авторства і досі не вщухають суперечки. Достеменно встановлено належність тексту пісні Раффаелю Сакко / Raffaele Sacco (1787–1872) – італійському оптику і поету-аматору, імпровізатору, котрий з дитинства писав безліч пісенних віршів, жоден з яких, однак, не отримав такої популярності, як «Te voglio Bene assaje». Вельми стійкою є і версія щодо авторства Г. Доніцетті (Franco Fabbri, 2008; Raffaele Sacco. *Wikipedia*, 2020). Маєстро дійсно знаходився в Неаполі в той час, беручи участь у підготовці опери «Лючія ді Ламмермур» (прем'єра відбулася 26 вересня 1835 р. в театрі Сан-Карло в Неаполі), але серйозних доказів щодо його причетності до створення цієї мелодії не наводиться, окрім солодкості її кантилени, що багато в чому перегукується з оперним стилем композитора. Згідно з італійськими джерелами, пісня виникла як поетична імпровізація Р. Сакко на одному з вечорів у музично-літературному салоні в будинку заможного іноземця (ймовірно, того ж Г. Л. Коттрау). Покладена на музику і виконана того ж вечора, пісня одразу стає популярною: почувши її через відкриті вікна, мелодію підхоплюють городяни та гості міста, що приїхали на традиційне церковне свято в П'єдігrotта на початку вересня. Так виникла традиція представляти нові пісні на суд публіки саме у вересні, давши життя знаменитому фестивалю пісні, який було об'єднано з релігійним дійством. Популярність пісні підтверджувалась численними творчими «відповідями»: цю мелодію підстроювали під церковні тексти, чому сприяв навіть кардинал Неаполя, котрий допускав її використання в якості неофіційного церковного гімну; на цю мелодію складалися і вірші-пародії, де критикувалася та пісенна лихоманка, що охопила весь Неаполь. І, хоча, як зазначалося вище, версія авторства Г. Доніцетті є досі не доведеною, сама історія вже перейшла в розряд легенди і стала місцевою знаковою пам'яткою. Фасад неаполітанської оптичної майстерні на вулиці Капітеллі, де і зараз працюють нащадки Р. Сакко, прикрашає мармурова дошка. Вона вказує, що

¹ Окрім «Te voglio Bene assaje», надзвичайною популярністю в XIX ст. відзначалися «Santa Lucia» та «Fenesta ca lucive».

в цьому будинку працював вчений-винахідник Р. Сакко, автор відомої пісні на мелодію Г. Доніцетті, яка потішила у 1835 р. народ і перетворила церковне свято П'єдігротта на фестиваль пісні (Raffaele Sacco. *Wikipedia*, 2020).

Історія цієї пісні дає ключ до розуміння феномену стрімкого і повсюдного поширення *Canzone Napoletana* в Європі з подальшою її комерціалізацією до кінця XIX ст. «Te voglio Bene assaje» поширилася не тільки всією Італією, але і за її межами, в тому числі в Парижі та Лондоні, як в музичних салонах знаті, так і в народному середовищі, закріпившись на правах загальновизнаного фольклорного матеріалу. Популяризації, з одного боку, сприяли випуски поетичних збірок з пісennими текстами, в тому числі й в перекладі з неаполітанського діалекту на італійську мову. Так, «Te voglio Bene assaje» була вперше надрукована 1835 р. в збірці віршів «Cetra Partenopcea» під назвою «Intercalare»; у 1843 р. в Лондоні увійшла до збірки «12 нових неаполітанських народних мелодій» / «12 Nuove Melodie Nazionali Napolitane», але вже в перекладі на італійську, який здійснив Манфредо Маджоні / *Manfredo Maggioni*. З іншого боку, важливу роль в її поширенні зіграла згадана збірка пісень Г. Коттрау. Його «Passatempi» багаторазово перевидавалися з доповненнями, в тому числі і в європейських столицях, нерідко з новими назвами. Згідно з інформацією, представленою на ресурсі, присвяченому історії неаполітанської пісні (Di Mauro, 2020), таких доповнень до основної збірки Коттрау було видано шість томів, за 10 з невеликим років. Перші три доповнення, куди увійшли, відповідно, 16, 25 та 20 неаполітанських пісень, включали тільки відредагований Коттрау матеріал або його авторські пісні. У додатках з четвертого по шостий (25, 24 та 38 пісень відповідно, після 1948 р. були зібрані твори різних авторів (Біскарді, Рондінелли, Лабріулі та ін.). Їх підготовкою займався вже син Гульєльмо – Теодоро Коттрау (автор відомої «Santa Lucia»). Не можна не сказати і про «летючі листки» – флаєри, в сучасному розумінні. Саме через них розповсюджувались і пісні. Встановлено, що для задоволення запиту городян на популярну пісню «Te voglio Bene assaje» було надруковано 18 000 примірників – «летючих листків» з мелодією і текстом. Подібний спосіб реалізації

творчого продукту був кмітливо оцінений підприємливими людьми та перетворений в стійкий канал комунікації між поетом і композитором та слухачами.

Успіх однієї пісні надихнув поетів на написання нових текстів; композиторів – на редагування народного матеріалу і створення власних зразків у національному стилі. Зросла кількість видаваних збірок пісень і прискорились темпи їх подальшого просування. Вкажемо на деякі з них. Період з 1843 по 1855 рік, що вважається другим в історії неаполітанської пісні, ознаменувався появою вслід за «*Passatempi*» дев'яти пісенних збірок Франческо Флорімо² (1800–1888): «*Le Montanine*», 1843; «*I canti della collina*» / «Пісні пагорба», 1844; «*Le brezze marine*» / «Морський бриз», 1845; «*Ischia e Sorrento*» / «Іскья і Сорренто», 1848; «*Le popolane*» / «Простолюди», 1850; «*Le serate di Capodimonte*» / «Вечори Каподімонте», 1852; «*Le Napolitane*» / «Неаполітанці», 1853; «*Canti del Golfo*» / «Пісні затоки», 1854. В цьому ж ряду знаходиться і збірка Вінченцо де Мельо / Vincenzo de Meglio³ «Відлуння Неаполя» / «*Eco di Napoli*», 1877⁴. Вона налічує 150 пісень, розділених на три томи. На сьогоднішній день, дані збірки репрезентують нотно задокументований зріз неаполітанської культурної традиції, звукового контексту XIX ст., на який все частіше звертають увагу сучасні дослідники⁵.

² Франческо Флорімо / *Francesco Florimo* (1800–1888) – італійський вчений, фахівець з історії музики, композитор, архіваріус. Відомий як автор праці з історії неаполітанської композиторської школи «*Scuola musicale di Napoli*» у 4 томах (видавалась з 1869 по 1882 рік).

³ Вінченцо ді Мельо / Vincenzo de Meglio (1825–1883) – італійський піаніст і композитор епохи Романтизму. Навчався в Консерваторії Неаполя – свого рідного міста. Будучи в першу чергу викладачем, також займався написанням музики. У творчому доробку – опери «*Ermelinda*» і «*Giocrisse*», ораторія «*Tre ore di agonia*» та велика кількість інструментальних і вокальних творів, серед котрих *Andante e allegro op. 67*, *Пассаріелло*, *Фортепіанне тріо op. 140*. (Vincenzo De Meglio, 2020).

⁴ *Eco di Napoli: 150 canzoni popolari napoletane: per canto e pianoforte: in tre volumi* Milano: G. Ricordi, 1877.

⁵ Величезна робота проводиться італійським дослідником Ді Мауро з реставрації музичних витоків «*Passatempi musicali*» Г. Л. Коттрау. Результати його наукових відкриттів детально висвітлені нами в окремій статті (Ян Фуїнь, 2020).

У зв'язку з цим хотілося б зупинитися на деяких матеріалах, що були підготовлені Групою з вивчення неаполітанської пісні, яка об'єднала фахівців різного профілю – істориків, соціологів, антропологів, музикантів, мистецтвознавців. Ця група була організована з ініціативи Інституту досліджень середземноморських товариств (ISSM, Італія) на базі Неаполітанського університету імені Федеріко II з метою розкриття самобутності неаполітанської пісні, неповторність якої формувалася в безупинному багатонаціональному культурному діалозі. Результати вивчення були представлені на двох конференціях в alma mater (28–29 листопада 2011 р., 7–8 червня 2012 р.), склавши зміст колективної монографії «La canzone napoletana. Tra memoria e innovazione» / «Неаполітанська пісня. Між пам'яттю та інноваціями» (2013). Зупинимось докладніше на ряді статей.

Paola Avallone у передмові до монографії вказує на таку особливість неаполітанської музики, як здатність до сублімації музичних традицій різних середземноморських народів, що стикалися з південними областями через географічну, торгову взаємодію (Avallone, 2013). У самій Італії, згідно з науковими результатами Інституту досліджень середземноморських товариств (ISSM), неаполітанська пісня вже визнана культурним феноменом, унікальність якого є особливо дивною на тлі економічних проблем регіону, виснаженості його природних ресурсів, слабкої державної фінансової підтримки. На думку автора, вивчення неаполітанської пісні на міждисциплінарному рівні диктує розвиток таких напрямів, як *історичний* (усвідомлення закономірностей розвитку з урахуванням кризових і стабільних періодів, трансформації понять), *методологічний* (пошук найбільш ефективних методик – інструментів вивчення з урахуванням спеціалізації, задіяння мультимедійних засобів у вигляді інтернет-платформ, цифрових технологій), *науково-аналітичний* (дослідження матеріалів), *морфологічний* (розгляд неаполітанської пісні як самобутньої гілки італійської музики і європейської культури в цілому). Усвідомлення нерозривного зв'язку неаполітанської пісні з культурним середовищем південців, яке виступає осередком знань і практик, традицій, особливого «стилю життя», вірувань, міфологічних і релігійних уявлень, дозволяє вийти за рамки сте-

реотипних уявлень про неаполітанську пісню, що склалися також і в італійському мистецтвознавчому дискурсі.

Marialuisa Stazio характеризує неаполітанську пісню кінця XIX ст. як унікальне явище через її міцний зв'язок з колективною пам'яттю не тільки певної етнічної групи, але і європейської музики в цілому. Відношення до *Canzone Napoletana* як певного музичного архетипу виявляє недостатність методів і недосконалість інструментів аналізу даного явища, з одного боку, з причини архаїчності його витоків, бо воно вже стало культурною спадщиною, а з іншого – через незавершеність його еволюції, позначеної стрімкістю змін, наприклад, тих, що відбулися за півтора століття – з 1824 по 1970 роки. Зокрема, багато зразків, створених за цей період, мають спільні риси, що дає право говорити про певну типологію, інтонаційно-гармонічний спільний код, хоча і з виявленням лінгвістичних, структурних і музично-інтонаційних особливостей. При цьому, форми комунікації, донесення до публіки такої інформації змінювалися, еволюціонуючи: від «летючих» листків до цілих «колекцій» – збірок неаполітанських пісень, на кшталт «*Passatempi musicali*» Г. Коттрау; від авторських пісень – до підключення ЗМІ в XX ст., які зіграли величезну роль в поширенні пісенного медіа-продукту під назвою «телевізійні фестивалі неаполітанської пісні». В останнє десятиліття вирішальну роль в просуванні музичного продукту *Musica Napoletana* відіграють Інтернет-ресурси *YouTube*, *Spotify*, *Pandora*. Повністю поділяючи думку *M. Stazio*, все ж додамо, що зазначені ресурси, в першу чергу, надають матеріали з неаполітанської поп-музики, тобто традиційні пісні даного регіону в популярній естрадній обробці. Що ж стосується пошуку дійсно рідкісних музичних зразків – автентичних за часом походження, особливостями виконання, інструментальним складом – то він в значній мірі є ускладненим і досі, з чим довелося безпосередньо стикатися і автору цієї статті.

Неаполітанська пісня викликає інтерес і як культурно-економічний феномен. Ключовою в праці М. Стаціо постає ідея про важливість «синергетичного функціонування», конкретно – взаємодії різних секторів неаполітанської культурної індустрії: публікації музичного продукту і подальшого його просування за допомогою теа-

тру, кінематографа, звукозапису, реклами, Інтернету. Неаполітанська пісня перетворилася в насправді «туристичний» товар, сувенір, який, на думку причетних до його розробки, максимально повно репрезентує культурну своєрідність південного регіону, виступаючи носієм культурного коду нації і Середземномор'я в цілому. Не випадково розглядається питання про включення неаполітанських пісень в список всесвітньої спадщини людства, створений ЮНЕСКО. При цьому, показовим є широке поширення продукту регіону, що вважався одним з найбідніших в Італії, з низьким відсотком освіченості. Проте М. Стаціо підкреслює, що картина стрімкого поширення неаполітанської пісні в XIX ст. безпосередньо пов'язана з формуванням саме в той період індустрії культури у вигляді видавничих компаній, які реалізовували друкарську продукцію за помірними цінами серед аудиторії мультикультурного профілю – різнонаціональної, соціально різнорідної. У сукупності це сформувало ставлення до неаполітанської пісні не просто як до засобу розваги, але як до продукту, який націлений на широку аудиторію і може стати успішним комерційним проєктом. Згодом дана ідея втілилася в житті в нових історичних умовах, з новим розмахом і більш досконалою виробничо-технічною базою, підтвердивши правильність розрахунків попередників.

Але більшою мірою поясненням феномена неаполітанської пісні можуть бути не тільки процеси комерціалізації, а унікальність самого регіону, що залишається «лабораторією під відкритим небом» (Stazio, 2013) та являє приклад гібридизації традиційної культури, продуктів індустрії і локальних форм вираження. Не можна не побачити в цьому відмінну рису неаполітанської музики в цілому, що історично розвивалася під знаком процесів взаємопроникнення різнорідних елементів – селянських пісень, оперних фрагментів, традиційної міської музичної культури і т. п. Тому важливим є збереження в музичній практиці сучасності пісенної спадщини XIX ст. у вигляді серії цінних в музичному відношенні авторських зразків неаполітанської пісні. Виступаючи певним еталоном, вони і складають основу тієї традиції, що, як і раніше, є затребуваною в найрізноманітніших формах: і в народному, і в академічному виконанні, і в оправі поп-індустрії. І, від-

повідно, може розглядатися як вічно жива гілка не тільки народної музики південного узбережжя, але і явище міської культури, а також частина італійської музики.

Висновки. Згідно спостереженням італійських дослідників (Норі, 2019) до кінця XX ст. тенденція відродження традиційної культури в Італії посилилася, що проявляється в підвищеному інтересі до збереження звичаїв і форм народного мистецтва. Водночас, як і раніше, актуальною залишається проблема приведення існуючих напрацювань в області етномузикології до єдиного знаменника, надання їм певної цілісності. Враховуючи, наскільки «відкритим» є даний напрямок для самих представників італійської культури і науки, ми усвідомлюємо неможливість охоплення порушеної в нашій статті проблеми. Нами робиться лише спроба наблизитися до цікавого явища. Але і сама ця спроба вже несе в собі безліч відкриттів, що перевертають наше традиційне уявлення про неаполітанську пісню.

ЛІТЕРАТУРА

- Норі, Н. (2019). Итальянские народные танцы: краткая историография и источники изучения. *Вестник Академии Русского балета им. А. Я. Вагановой*, 6 (65), 50–64.
- Ян, Фуїнь (2020). «Passatempi musicali» Гійома-Луї Коттрау як засіб актуалізації неаполітанської пісні в музиці XIX століття. *Аспекти історичного музикознавства*, XIX–XX, 268–284.
- Avallone, P. (2013). Prefazione. In *La canzone napoletana. Tra memoria e innovazione*, pp. 47–10. CNR; ISSM.
- Di Mauro, R. Seconda fase 1840–1855. *Agli Albori della Canzone Napoletana*. Retrieved 2020, January 5, from <https://www.lacanzonenapoletana.info/periodo/seconda-fase-1840-1855>
- Diego Carpitella. *Wikipedia, the free encyclopedia*. Retrieved 2020, January 5, from: https://en.wikipedia.org/wiki/Diego_Carpitella
- Fabbri, F. (2008). *Around the clock, una breve storia della popular music*. Torino: UTET, 247.
- Gaspere, U. (1894). *Le vecchie danze Italiane ancora in uso nella provincia Bolognese*. Roma: Arnaldo Forni Editore, 56.

- La canzone napoletana. Tra memoria e innovazione.* (2013). A. Pesce, M. Stazio (a curi). Consiglio Nazionale delle Ricerche (CNR); Istituto di Studi sulle Società del Mediterraneo (ISSM), 472.
- Nuova Compagnia di Canto Popolare. *Wikipedia, the free encyclopedia*. Retrieved 2020, January 5 from https://it.wikipedia.org/wiki/Nuova_Compagnia_di_Canto_Popolare
- Raffaele Sacco. *Wikipedia, the free encyclopedia*. Retrieved 2020, January 5, from https://en.wikipedia.org/wiki/Raffaele_Sacco
- Roberto De Simone. *Wikipedia, the free encyclopedia*. Retrieved January 5, 2020 from https://it.wikipedia.org/wiki/Roberto_De_Simone
- Stazio, M. (2013). I motivi di un progetto. In *La canzone napoletana. Tra memoria e innovazione*, pp. 11–23. CNR; ISSM
- Vincenzo de Meglio. Retrieved 2020, January 5, from <https://peoplepill.com/people/vincenzo-di-meglio/>

REFERENCES

- Avallone, P. (2013). Prefazione [Preface]. In *La canzone napoletana. Tra memoria e innovazione [The Neapolitan song. Between memory and innovation]*, pp. 7–10 CNR; ISSM [in Italian].
- Di Mauro, R. Seconda fase 1840–1855. *Agli Albori della Canzone Napoletana*. Retrieved 2020, January 5, from <https://www.lacanzonenapoletana.info/periodo/seconda-fase-1840-1855> [in Italian].
- Diego Carpitella. *Wikipedia, the free encyclopedia*. Retrieved 2020, January 5, from: https://en.wikipedia.org/wiki/Diego_Carpitella [in English].
- Fabbri, F. (2008). *Around the clock, una breve storia della popular music [Around the clock, a brief history of popular music]*. Torino: UTET, 247 [in Italian].
- Gaspere, U. (1894). *Le vecchie danze italiane ancora in uso nella provincia Bolognese [The old Italian dances still in use in the Bolognese province]*. Roma: Arnaldo Forni Editore, 56 [in Italian].
- La canzone napoletana. Tra memoria e innovazione.* (2013). A. Pesce, M. Stazio (Eds.). Consiglio Nazionale delle Ricerche (CNR); Istituto di Studi sulle Società del Mediterraneo (ISSM), 472 [in Italian].
- Nori, N. (2019). Italyanskie narodnye tantsy: kratkaya istoriografiya i istochniki izucheniya [Italian folk dances: a brief historiography and sources of study].

- Vestnik Akademii Russkogo baleta im. A. Ya. Vaganovoy* [Bulletin of the A. Ya. Vaganova Academy of Russian Ballet], 6 (65), 50–64 [in Russian].
- Nuova Compagnia di Canto Popolare [New Company of Popular Singing]. *Wikipedia, the free encyclopedia*. Retrieved 2020, January 5 from https://it.wikipedia.org/wiki/Nuova_Compagnia_di_Canto_Popolare [in Italian, in English].
- Raffaele Sacco. *Wikipedia, the free encyclopedia*. Retrieved 2020, January 5, from https://en.wikipedia.org/wiki/Raffaele_Sacco [in English].
- Roberto De Simone. *Wikipedia, the free encyclopedia*. Retrieved January 5, 2020 from https://it.wikipedia.org/wiki/Roberto_De_Simone [in Italian].
- Stazio, M. (2013). I motivi di un progetto. In *La canzone napoletana. Tra memoria e innovazione*, pp. 11–23. CNR; ISSM [in Italian].
- Vincenzo de Meglio. Retrieved 2020, January 5, from <https://peoplepill.com/people/vincenzo-di-meglio/> [in Italian].
- Yang, F. (2020). «Passatempi musicali» Hiioma-Lui Kottrau yak zasib aktualizatsii neapolitanskoi pisni v muzytsi XIX stolittia [“Passatempi musicali” by Guillaume-Louis Cottrau as the way of Neapolitan song actualization in XIX century music]. *Aspekty istorychnoho muzykoznavstva* [Aspects of historical musicology], XIX–XX, 268–284 [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 15.02.2020 р.